

УДК 159.9.37+811.161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/90-2-39>

Оксана КУЧЕРЯВА,

orcid.org/0000-0001-5946-3892

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»*

(Одеса, Україна) oksana.kuch@gmail.com

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ АРТТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто проблему розвитку емоційного інтелекту у здобувачів ЗЗСО, що є актуальною в умовах реформування середньої освіти. Емоційна компетентність як одна з ключових охоплює вміння усвідомлювати й управляти власними емоціями, а також розуміти інших і конструктивно взаємодіяти в колективі. Програма формування емоційної компетентності може передбачати самостійний курс або супроводжувати виклад й опанування окремими шкільними дисциплінами. Предметом дослідження було обрано мовно-літературну освітню галузь і навчальну дисципліну «Українська мова». Мета статті – методично обґрунтувати та проілюструвати освітні технології, які б сприяли розвитку емоційного інтелекту в здобувачів освіти на уроках української мови в адаптаційний період навчання (5–6 класи). З-поміж сучасних освітніх технологій ми зосередили увагу на арт-технології, яка використовує різні види мистецтва для навчання й розвитку особистості.

У результаті дослідження проаналізовано Державний стандарт базової середньої освіти (2020), в якому виокремлено наскрізні вміння, що зумовлені емоційним інтелектом, та відповідно до окреслених умінь запропоновано й описано прийоми і техніки арттехнологій, а саме: художній і словесний малюнок, побудова асоціативних ланцюжків, прийоми кольоро-, музико-, бібліотерапії (творча робота з текстом) та інші. Розроблені вправи й завдання були спрямовані на роботу з базовими емоціями «радість» і «сум» та забезпечували формування таких умінь, як пояснювати свій емоційний стан та інших, керувати власними емоціями, особливо під час комунікації, презентації повідомлення і художньої декламації, збагачувати міжособистісну комунікацію позитивними емоціями, розпізнавати й використовувати у висловлюваннях виражальні засоби для передачі власних почуттів, емоцій і вражень.

Зроблено висновок, що інтеграція різних методів і технік арттехнологій на уроках української мови створює сприятливі умови для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду здобувачів освіти, розвитку в них комунікативних умінь і навичок, активізації творчої діяльності і формування позитивної мотивації до навчання.

Ключові слова: емоційний інтелект, здобувачі ЗЗСО, урок української мови, арттехнології.

Oksana KUCHERIAVA,

orcid.org/0000-0001-5946-3892

Candidate of Pedagogical Sciences,

*Associate Professor at the Department of the Ukrainian Philology and Teaching Methods
of Profession-Oriented Disciplines*

*South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) oksana.kuch@gmail.com*

DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF STUDENTS IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS USING ART TECHNOLOGIES

The article considers the issue of developing emotional intelligence in students of General Secondary Education Institutions (GSEI), which is relevant in the context of reforming secondary education. Emotional competence as one of the key ones includes the ability to be aware of and manage one's own emotions, as well as to understand others and to interact constructively in a team. The program for developing emotional competence may include an independent course or accompany the presentation and mastery of individual school subjects. The subject of the study is the language and literature educational branch and the academic discipline «Ukrainian Language». The purpose of the article is to methodically substantiate and illustrate educational technologies that would contribute to the development of emotional intelligence in students of education in Ukrainian language lessons during the adaptation period of study (grades 5–6). Among modern educational technologies, we focused on art technology, which uses various types of art for learning and personality development.

As a result of the study, the State Standard of Basic Secondary Education (2020) has been analyzed, which identified cross-cutting skills determined by emotional intelligence, and in accordance with the outlined skills, techniques and

methods of art technologies have been proposed and described, namely: artistic and verbal drawing, building associative chains, techniques of color, music, bibliotherapy (creative work with text), etc. The developed exercises and tasks have been aimed at working with the basic emotions of «joy» and «sadness» and ensured the formation of such skills as explaining one's own emotional state and that of others, managing one's own emotions, especially during communication, presentation of a message and artistic recitation, enriching interpersonal communication with positive emotions, recognizing and using expressive means in statements to convey one's own feelings, emotions, and impressions.

It is concluded that the integration of various methods and techniques of art technologies in Ukrainian language lessons creates favorable conditions for enriching the emotional and sensory experience of students, developing their communicative skills and abilities, activating creative activity, and forming positive motivation for learning.

Key words: emotional intelligence, students of General Secondary Education Institutions (GSEI), Ukrainian language lesson, art technologies.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що урок української мови компетентнісно орієнтований і передбачає формування в здобувачів освіти як предметних компетентностей, так і розвиток м'яких навичок, які в Державному стандарті базової середньої освіти названі ключовими. В освітній реформі «Нова українська школа» випускник ЗЗСО – це цілісна особистість, усебічно розвинена й здатна до критичного мислення, готова змінювати навколишній світ, підготовлена до ризику та інновацій (Нова українська школа, 2016). З огляду на це до переліку ключових компетентностей було включено громадянські та соціальні компетентності, які охоплюють уміння «конструктивно співпрацювати, співпереживати, долати стрес і діяти в конфліктних ситуаціях (...), дбайливе ставлення до особистого, соціального здоров'я, усвідомлення особистих відчуттів і почуттів» (Державний стандарт, 2020). Як бачимо, сучасна школа фокусує увагу на розвитку в здобувачів освіти емоційного інтелекту, тому що «емоційний і раціональний розуми гармонійно функціонують разом, поєднуючи свої способи сприйняття, щоб скеровувати нас у житті» (Гоулман, 2020: 42). З одного боку, щоб бути ефективним, урок повинен проходити в комфортній психологічній атмосфері, а з іншого, коли це методично доцільно, містити вправи й завдання, що будуть забезпечувати емоційну грамотність учнів.

Аналіз досліджень. Проблема розвитку емоційного інтелекту досліджувалась у працях Дж. Маєра, П. Саловея, Д. Гоулмана, Р. Бар-Она, Р. Стернберга, Г. Гарднера та інших. Різні аспекти теми розкривали у своїх працях українські дослідники: М. М. Августюк, О. І. Власова, Е. Л. Носенко та Н. В. Коврига, О. П. Лящ, М. М. Шпак та інші. Згадаємо навчально-методичні посібники І. М. Матійків «Тренінг емоційної компетентності» (2012), Т. М. Котик «Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи» (2020), практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти «Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства»

(О. А. Венгловська, О. Б. Елькін, О. А. Марущенко, О. Ф. Федоренко) тощо.

Про важливість розвитку емоційного інтелекту в дітей наголошував у своїй праці американський психолог і науковий журналіст Деніел Гоулман: «Дитинство та юність – це ті найважливіші моменти, коли ми маємо можливість сформувати необхідні емоційні звички, які згодом керуватимуть нашим життям» (Гоулман, 2020: 429). У розділі «Емоційна грамотність» він описав досвід американських шкіл, в яких упроваджуються або окремі предмети, приміром, «Наука про себе», «Життєві навички», які об'єднують спільна мета – «підвищення рівня соціальних та емоційних компетентностей у дітей як частини їхньої загальної освіти» (Гоулман, 2020: 446); або пропонуються програми, які «допомагають розвинути вміння контролювати емоції й набути навичок спілкування» і «взагалі не вимагають окремого часу – вчителі можуть включити потрібні теми в структуру шкільних дисциплін» (Гоулман, 2020: 462).

Таким чином, **предметом дослідження** було обрано мовно-літературну освітню галузь і потенціал навчальної дисципліни «Українська мова» в розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти, що цілком узгоджується з окремими завданнями уроків словесності – навчити учнів «враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідально використовувати мовні виражальні засоби» (Державний стандарт, 2020). **Мета** започаткованої розвідки – методично обґрунтувати та проілюструвати освітні технології, а саме *арттехнології*, які б сприяли розвитку емоційного інтелекту в здобувачів освіти на уроках української мови в адаптаційний період навчання (5–6 класи).

Виклад основного матеріалу. Звичайно в основі емоційного інтелекту виділяють чотири складові, які водночас розглядають як критерії його розвитку:

- самосвідомість;
- самоконтроль;
- емпатія;
- соціальні й комунікативні вміння (Дж. Маєр, П. Саловея, Д. Гоулман).

Відповідно до означених критеріїв розробляють навчальні програми. Для прикладу розглянемо предмет «Наука про себе», який був проілюстрований в книзі Д. Гоулмана «Емоційний інтелект». Складники курсу «майже повністю збігаються з компонентами емоційного інтелекту та з основними навичками, які стають для дітей елементарними превентивними засобами й допомагають уникнути багатьох пасток» (Гоулман, 2020: 456), а також охоплюють такі теми: самосвідомість (уміння розпізнавати почуття й розширювати свій емоційний словник, виявляти зв'язки між думками, почуттями та реакціями); вміння керувати емоціями, формування почуття відповідальності за свої рішення й вчинки; емпатія, вміння будувати стосунки з іншими (Гоулман, 2020: 456).

У Державному стандарті базової середньої освіти (2020) виокремлено такі наскрізні вміння, що зумовлені емоційним інтелектом:

- конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоції інших;
- сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації;
- розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність (Державний стандарт, 2020).

Наскрізні вміння конкретизовано з урахуванням освітньої галузі й циклу навчання. Зокрема компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі включає для *адаптаційного циклу* (5–6 класи) вміння:

- пояснювати емоційний стан (свій та інших) з увагою до його відтінків;
- регулювати власні емоції в комунікації;
- збагачувати міжособистісну комунікацію позитивними емоціями;

для *базового предметного* навчання (7–9 класи) вміння:

- аналізувати і враховувати емоційні реакції (свої ті інших осіб) для ефективного спілкування;
- керувати власними емоціями в типових ситуаціях спілкування;
- здійснювати позитивний вплив на емоційний стан співрозмовників для досягнення мети спілкування;
- характеризувати міжособистісні взаємодії в почутому повідомленні (художній текст, медіатекст), вказуючи на розмаїття емоційних станів і пояснюючи їх для розвитку власного емоційного інтелекту (Державний стандарт, 2020).

Для формування емоційної компетентності використовують сучасні освітні технології, інтер-

активні вправи й завдання, EQ-вправи, які повинні відповідати віковим та індивідуальним особливостям учнів, меті й структурному етапу уроку, повно реалізовувати ресурс дидактичного матеріалу. У межах започаткованого дослідження ми зосередили увагу на арттехнології, яка використовує різні види мистецтва для навчання й розвитку особистості.

Спочатку арттерапія мала переважно медичний і соціальний напрями розвитку, але в психолого-педагогічній літературі наголошується на становленні нового напрямку – педагогічного (І. С. Ільченко, Н. Калько, О. А. Мірошниченко, Р. М. Пріма та Т. В. Алексінцева), згідно з яким термін «арттерапія» інтерпретується як «турбота про емоційне самопочуття і психологічне здоров'я особи, групи, колективу засобами художньої діяльності» (Ільченко, 2013: 7).

Як підкреслює О. А. Мірошниченко, в педагогічній практиці навіть доречніше вживати термін артпедагогіка, яка «пов'язана з розвитком особистості, її психічних функцій (візуального мислення, емоційної сфери), мотиваційної системи, формування соціальнозначущих вмінь і навичок» (Арт-технології, 2024: 13). Власне, артпедагогіка спирається на здобутки психології, педагогіки, культурології, мистецтвознавства та соціально-культурної діяльності і на цій основі рекомендує методи, прийоми й технології навчання та виховання засобами різних видів мистецтва й самовираження в мистецтві.

Одним з дієвих інструментів артпедагогіки є арттехнологія. Це освітня технологія, яка «спрямована на полегшення процесу навчання, розумової діяльності шляхом поєднання інтелектуального та художнього сприйняття світу» (Арт-технології, 2024: 7). У центрі арттехнології знаходяться проблеми навчання, розвитку й соціалізації особистості.

Корінь «арт» означає «мистецький», «художній», тому арттехнологія інтегрує різні техніки. Найпопулярнішою є образотворча терапія, коли використовують малювання, живопис, ліплення для психологічної корекції та самовираження. В лінгводидактиці також послуговуються прийомами музико-, драмо-, казко-, ігро-, бібліотерапії тощо. У розвитку емоційного інтелекту всі техніки об'єднують можливість усвідомити, прийняти і, нарешті, виразити свої почуття та емоції через творчість, а оскільки різні види мистецтва доповнюють один одного, то й переживання і настрої можна висловити за допомогою різних засобів та їх поєднань. Наприклад, у живописі – це колір і форма, у музиці – мелодія, ритм, темп, у літературі – художній образ, художні засоби, у хореогра-

фії – рухи тіла тощо. Майже кожна з окреслених технік використовує колір як один з основних засобів прояву емоцій, комунікації і самовираження, отже, кольоротерапію вважають важливою частиною арттерапії.

Мова також виконує емотивну функцію, оскільки є одним із засобів вираження почуттів та емоцій. Тому уроки мовно-літературної освітньої галузі мають власний ресурс для розвитку емоційного інтелекту, який реалізується через слово – художній текст, медіатекст. І це не лише техніки бібліотерапії – читання й обговорення художніх творів для покращення психічного стану, самопізнання; складання й написання творів для самовираження.

Відтак продемонструємо можливості арттехнологій на уроках української мови в ЗЗСО на прикладі роботи з базовими емоціями «радість» і «сум», які сприймаються як протилежні та охоплюють за інтенсивністю різні емоційні стани.

Радість – це позитивний емоційний стан, «приємні емоції, що наповнюють енергією, пробуджують творчий потенціал, пов'язана з можливістю задоволення актуальної потреби» (Котик, 2020: 184), а *сум* – негативне переживання, «невеселий, важкий настрій, спричинений горем, невдачею» (Котик, 2020: 186).

Відповідно до структури емоційного інтелекту перший етап навчання, а отже, конкретні результати адаптаційного циклу (5–6 класи) передбачають формування в учнів умінь пояснювати свій емоційний стан та інших (Державний стандарт, 2020) – усвідомлювати, описувати, називати свої емоції та їх відтінки. Для досягнення поставленої мети вчитель може звернутись до художнього й словесного малювання в поєднанні з асоціативними вправами, зокрема побудовою асоціативних ланцюжків. Наприклад:

1. Побудуйте асоціативні ланцюжки. З якими емоціями у вас асоціюються хмари / сонце?

Сонце (яке? що відчуваєте?) ...

Чорна хмара (яка? що відчуваєте?) ...

Опишіть сонце і хмари, використовуючи побудовані асоціативні ланцюжки.

2. Як ви розумієте зміст прислів'їв? Обговоріть їх у групах.

Хмарні дні вчать сонце любити. Якби не було хмар, то ми б не знали ціни сонцю. Скільки хмара не стоятиме, а зсунеться. В погоду і смутний повеселішає. Не все хмариться, колись і вясниться.

3. Яку б кольорову гаму ви дібрали до прислів'їв? Проілюструйте за допомогою малюнка одне з них та опишіть свої відчуття або складіть історію до прислів'я (5–6 речень).

4. Які слова-синоніми на позначення емоцій «сум-радість» ви використовували у своїх творах? (*Печаль, похмурість, туга, самотність, відчай – щастя, захоплення, приємне здивування, захват, втіха* та інші). (Тема «Лексикологія / Фразеологія». 5 клас).

Робота з асоціаціями дозволяє активізувати особистий досвід учнів, їх почуття і переживання, розвиває уяву й фантазію, налаштовуючи на творчість. Використані у вправі кольорові асоціації допомагають визначити емоційний стан і готовність учнів до сприймання навчального матеріалу і в такий спосіб регулювати їх пізнавальну діяльність, а здобувачам – краще зрозуміти себе і виразити свої думки, настрій через мистецтво, художнє слово.

Наступний крок у розвитку емоційного інтелекту – навчитись керувати власними емоціями, особливо під час комунікації, тому на уроках української мови корисно створювати різноманітні ситуації спілкування, які б допомагали учням проживати, а головне вербалізувати певні емоційні стани й разом шукати шляхи подолання некомфортних відчуттів, переживань. Наведемо приклад вправи у межах теми «Прикметник».

Завдання. 1. Роздивіться картину А. Куїнджи «Місячна ніч на Дніпрі» (1889). Опишіть картину, дібравши прикметники на позначення кольору та емоційного стану. Продовжіть речення «Я відчуваю... , тому що ...».

2. Яке б прислів'я як афірмацію ви вибрали б для себе, щоб змінити почуття / настрій? Чому?

У ніч найтемнішу про сонце пам'ятай. Ніч ночувати – не вік горювати. Що темніша ніч, то ясніші зорі. Сонечко в дорозі не спіткнеться.

3. Намалюйте по-своєму, як сумна лінія переходить у радісну; боязка лінія – в здивовану, довірливу тощо. Які б назви ви придумали для ліній з використанням прикметників? (Тема «Прикметник». 6 клас).

Зміст і завдання мовно-літературної освітньої галузі спрямовані на формування в здобувачів умінь регулювати власні емоції під час презентації повідомлення і художньої декламації (Державний стандарт, 2020). Добираючи дотичні навчальні ситуації вправи, ми використали техніку бібліотерапії, доповнивши роботу з художнім текстом лінгвокультурологічними завданнями. Наприклад:

Завдання. 1. Прочитай початок вірша Григорія Храпача і продовж роздуми. Пригадай символічне значення полину (*символ суму, печалі, душевних мук, гіркої долі*) / євшан-зілля (*степовий, запашний полин, символ туги за батьківщиною*). Чи знаєш ти легенди про цю рослину? За потреби

звернися до лінгвокультурологічного словника-довідника.

– Євшан-зілля упізнаєш?
Є в степу такий полин:
запах чудодійний має
наших гір, горбів, долин.
Раз дихнеш – ...

2. Чи доводилось тобі мандрувати або покидати рідний дім? Які відчуття ти переживав/ла? Що допомогло тобі справитись із хвилюванням / сумом?

3. Прочитай вірш Г. Храпача виразно. З якою інтонацією ти будеш читати вірш? (*сумно, задумливо, з надією* тощо).

4. Прочитай і поясни словосполучення. Чому так говорять? Склади речення з вибраним словосполученням.

Гіркі сльози, гірка усмішка, гірка доля, гіркі спогади. (Тема «Лексикологія». 5 клас).

Не менш важливо навчити здобувачів освіти збагачувати міжособистісну комунікацію позитивними емоціями, а саме використовувати вербальні й невербальні засоби для вираження свого психічного стану, «створення комфортної атмосфери спілкування, спонукання співрозмовників до певних дій» (Державний стандарт, 2020). Учні повинні оволодіти різними способами наповнення свого внутрішнього світу радістю, добром, успіхом, з-поміж яких дієвим вважають творчу активність.

Українська мова як навчальний предмет, завдяки використанню і поєднанню на уроках різних прийомів роботи з художнім текстом або медіатекстом (аналіз, виразне читання, ілюстрування, інсценізація тощо), надає вчителю широкі можливості для ознайомлення учнів з різними емоціями й шляхами керування деструктивними емоціями, практиками розвитку позитивного мислення. У цьому аспекті, наприклад, корисними й емоційно глибокими є есеї Зірки Мензатюк з книги «Український квітник», які можна використовувати і для формування предметних та ключових компетентностей, і як джерело натхнення, мотивації, як-от:

Завдання. 1. Прочитайте уривок з есея Зірки Мензатюк «Півники». Підкресліть у тексті ключові слова. Визначте основну думку твору. Випишіть речення, що передає основну думку тексту. Підкресліть у ньому граматичну основу. Яке це речення за будовою? Чим воно ускладнене?

Дні, мов прозорі скляні намистини. Я їх нижу на нитку весни. Я їх нижу в разочок радостей, у низанку див, бо кожнісінький день дарує мені невелике диво: прохолодний, із-під снігу, крокус; фіалочку синьооку; подих черемхи; сяйво нарцисів; тюльпани,

що гордо на грядці звелися, а нинішній день приніс мені півників (Зірка Мензатюк. Півники).

2. Пригадай, яке цікаве запитання приніс тобі цей день? Яку радість приніс тобі новий день?

Корисна порада. Коли тобі буде сумно, пригадай півники Зірки Мензатюк і подумай навіть про найменшу радість, яку приніс тобі цей день. (Тема «Відомості із синтаксису і пунктуації». 5 клас).

Крім того, на уроках української мови необхідно працювати над формуванням у здобувачів освіти вмінь розпізнавати й використовувати у власних висловлюваннях виражальні засоби для передачі особистих почуттів, емоцій і вражень. Основні виражальні засоби мови якнайкраще розкриваються в тексті. Запропоновані в модельній навчальній програмі види текстової діяльності вчитель може деталізувати для досягнення конкретних результатів навчання і таким чином спрямувати урок на формування відповідних ключових компетентностей.

Наприклад, одне із завдань вивчення розділів «Будова слова» і «Словотвір» – ознайомити здобувачів із семантико-стильовим навантаженням словотвірних афіксів і сприяти розширенню лексичного запасу учнів емоційно-експресивною лексикою. У модельній навчальній програмі «Українська мова» (5–6 класи, автори Заболотний О. В. та інші) знаходимо таке завдання: *створити казку, текст якої містить слова із суфіксами і префіксами, що надають слову значення збільшеності та згрубілості.* У контексті проблеми розвитку емоційного інтелекту пропонуємо його уточнити в такий спосіб: *написати історію/казку/опис про хмару/хмарки або сонце і хмару, використовуючи у творі слова з афіксами, що надають йому значення нестлиивості або згрубілості.* На завершальному етапі роботи варто обговорити такі питання: *Які відчуття у вас виникають, коли ви спостерігаєте за хмарами? Яким афіксам ви надавали перевагу у творі? Чому?* тощо. Налаштувати учнів на творчу роботу й створити відповідний емоційний фон до написання твору допоможуть такі підготовчі завдання:

1. Прослухайте ноктюрн Клода Дебюсі «Хмари». Які емоції у вас викликає музичний твір? Перетворіть сумну хмару у веселу. (Учні працюють під музику над малюнками 3–4 хвилини). Обов'язково назвіть свій малюнок. У назві можна використовувати прислів'я, поетичні рядки, фантастичні образи тощо.

2. Прочитайте уривок з оповідання Надійки Гербіш «101 щаслива намистина». Чи подобається вам спостерігати за хмарами? Чи може «хмаротерапія» допомогти подолати сумний / поганий

настрій? Які корисні поради для покращення настрою ви запам'ятали?

Спостерігати за хмарами, наче в дитинстві – як вони змінюють форму, переливаються, грайливо зачіпляються одна за одну чи за гілки дерев, гори, високі будинки – чи за що ще зачіпляються хмари?.. Можна вигадувати різноманітні історії про пухленьких баранців і розповідати про їх дітям, батькам, друзям (...).

А якщо хмари стають надто густими й надто темними, пам'ятати стару добру приказку – що навіть у найсірішій хмарі сріблястий обвідок. А ще пам'ятати, що за грізними хмарами, які тимчасово закрили сонечко, небо зараз все одно яскраво-блакитне. І мине зовсім небагато часу, як ми зможемо в цьому переконатися (Надійка Гербіш. 101 щаслива намистина).

3. Виконайте творче завдання. У вільну хвилину поспостерігайте за хмарами, пофантазуйте над образами, які ви побачили. Напишіть казку/ історію про хмари, про свої відчуття, які вони у вас викликали.

Звичайно, текст як основний дидактичний засіб на уроках української мови насамперед виконує комунікативну, пізнавальну, виховну й розвивальну функції. Водночас художній текст є носієм авторської ідеї і впливає на емоції та почуття читачів. Творче опрацювання тексту за допомогою різних технік арттехнології озброює здобувачів освіти вербальними й невербальними виражальними засобами, мотивує щодо пошуку нових ідей, шляхів збагачення свого внутрішнього світу, емоційно налаштовує на роботу.

Висновки. У підсумку варто наголосити, що використання різних методів і технік арттехнології на уроках української мови дозволяє вчителю створити такі навчально-мовленнєві ситуації, які забезпечують:

1) збагачення емоційно-чуттєвого досвіду здобувачів освіти;

2) розвиток комунікативних умінь і навичок (учні вчаться словесно передавати власні почуття, думки, настрої; керувати емоціями в різних ситуаціях спілкування, впливати на емоційний стан співрозмовників тощо);

3) активізацію творчої діяльності учнів. Поняття «емоції» і «творчість» взаємопов'язані: через творчість учні легше виражають свій емоційний стан, вибирають ті види творчої активності, які є для них близькими, природними, а тому в здобувачів освіти формується позитивна самооцінка, я-ідентичність, і, навпаки, розвинений емоційний інтелект успішно впливає на розвиток творчих здібностей;

4) формування позитивної мотивації до навчання. Емоційне налаштування на урок – важлива складова мотиваційного етапу, адже «розумові здібності не можуть розкритися без участі емоційного інтелекту» (Гоулман, 2020: 72). Робоча атмосфера на уроці можлива, коли створені належні психологічні умови.

Отже, в методиці розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти арттехнології відіграють важливу роль, збагачуючи мовно-літературну освітню галузь продуктивними й цікавими вправами, завданнями, практиками. Завдяки своїм характеристикам – креативність, процесуальність, імпровізація, символічність, інтеграція, використання вербальних і невербальних засобів – арттехнології позитивно впливають на психоемоційний стан учнів і дозволяють успішно розв'язувати низку освітніх завдань.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язані із збагаченням методики розвитку емоційного інтелекту в здобувачів ЗЗСО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арт-технології : навч.-метод. посібник / уклад. О. А. Мірошніченко. Житомир : ТОВ «Видавничий дім Бук-Друк», 2024. 180 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер.з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 23.08.2025).
4. Ільченко І. С. Арт-терапія : навч. посіб. Умань, 2013. 150 с.
5. Котик Т. М. Нова українська школа : теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Астон, 2020. 192 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / [Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін.]. 2016. URL: ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення 23.08.2025).

REFERENCES

1. Art-tehnolohii (2024) [Art technologies]: navch.-metod. posibnyk / uklad. O. A. Miroshnychenko. Zhytomyr : TOV «Vydavnychiy dim Buk-Druk» 180 p. [in Ukrainian].
2. Goulman D. (2020) Emotsiinyi intelekt [Emotional Intelligence]. (S. L. Humetska, Trans). Kharkiv : Vivat. 512 p. [in Ukrainian].

3. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity (2020) [State Standard of Basic Secondary education]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 r. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (data zvernennia 23.08.2025) [in Ukrainian].
4. Ilchenko I. S. (2013) Art-terapiia [Art therapy]: navch. posib. Uman, 150 p. [in Ukrainian].
5. Kotyk T. M. (2020) Nova ukrainska shkola: teoriia i praktyka formuvannia emotsiinoho intelektu v uchniv pochatkovoi shkoly [New Ukrainian school: theory and practice of forming emotional intelligence in primary school students]: navch.-metod. posibnyk. Ternopil : Aston. 192 p. [in Ukrainian].
6. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly (2016) [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Secondary School Reform] / [L. Hrynevych, O. Elkin, S. Kalashnikova ta in.]. URL: [ukrainska-shkola-compressed.pdf](#) (data zvernennia 23.08.2025) [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.09.2025
Дата публікації: 23.10.2025